

Vitleemulu si Ierusalimulu

datu la luminã in limb'a romanã

de

PETRU LUPULOV.

Vitleemula.

In depãrtare de 5 ore della Ierusalimu, in mediulu unui terenu fructuosu si bine cultivatu, pre culmea unui munticelu de altitudine moderatã, se vede miculu orasu *Vitleemu* înãlțiatu; casele lui acoperu in mare parte declivitatea lui spre resãritu si média di. In tempulu nascerei lui Christosu erã Vitleemulu unu vilagiu (satu) mare, espeditiunile cruciate l'au aflatu degiã poporatu binisoru, si de presinte numerã 3000 locuitori. Acolò jãce Rachil si patriarculu Booz sepeliti, Vitleemulu a fostu loculu abitatiiunei lui Ruth, cetatea lui Davidu, si loculu nascerei a lui Iisu' Cristu'. Santulu Ieronimu, venerandele matrone romane, surculii d'in urmã ai Scipioniloru si ai Grachiloru, carii pr'in virtutile loru au escitatu admirarea plinã de veneratiune a lumei, au patimitu si au moritu acolò. In tempulu espeditiuniloru cruciate, la anulu 1140 s' a fundatu in Vitleemu unu episcopatu, înse de fluctele revolutionari alu unui tempu mai târdiu era fu înghititu.

Locuitorii Vitleemului pãrtinescu cu pucine esceperi cristianismului, partea mai mare è catholica. Ei se ocupã

cu agronomi'a, si cu prepararea obiectelor pie, cari le vendu ei peregriniloru, precum: Pater noster, metanie, medalie de lemnu de olive, de margaritari s. m. a. Incurgerea, ce o are Francia, care tene acolò unu Consule, spre cetatiue si spre locuitorii sei, nu è de micà însemnatate. Cesti d'in urma sunt conversabili, vorbescu multu si graciosu, si sunt ospetatori. Femeele gaudescu aici uâ libertate mai mare, decat u undeva, elle mergu adese ori d'in casâ afarâ, si propriaminte suntu elle tote totudéun'a asemené îmbrâcate: preste rochi'a venâta (ceruleâ) portâ elle unu felu de tunicâ rosiâ, pecandu dela capu volitezâ (zburâtoréza) unu velu albu. Se dice, câ acest'a aru fi fostu portulu mamei lui Domnedieu. È placere a vedé, câ în Vitleemu femeele suntu forte respectate, ce altucum în Oriente nu este datinâ, precum este cunoscutu.

Céea ce calatorulu cautâ mai anteu in Vitleemu, este naturalminte locul nascerei unu Cristosu, staululu acelu miserabile, dela care a procesu mantuirea lumei, unde pastorii si Filosofii della resaritu, ca primii între Israeliti si între pagani, au adorat pre Redemptorulu (Rescumperatorulu). Acestu staulu se aflâ sub chorulu bisericeii edificate de sant'a Elena. Pr'in mijlocirea a duoâ graduri ajunge omulu la locul venerandu, care se presentâ ochiului în form'a unei neregulate în pétrâ tâiate cripte. Paretii cripteii sunt îmbrâcati cu marmore pretiosu, si pavimentulu petrositu cu pietre de colori diversi. Lumin'a dilei nu petrunde în sanctuariulu acest'a; treidiecei si duoa lampade d' argentu daruite de Principii catholici, respândescu unâ luce placutu apesatâ. In fundulu acestui spatiu una columna de marmore ornatâ cu Iaspis si Porfiru, încungiurâtâ cu unu cercu de argintu, desemnâ locul, unde Maria a nascutu (partoritu) în lume pre Rescumperatorulu.

Cerculu portă acéstă inscriptiune:

HIC DE VIRGINE MARIA JESUS CHRISTUS
NATUS EST.

Trei lampade ardu diu'a si noptea în acestu santu locu. Aici se află presepea (iáslele) în care a jacutu salvatorulu. Se dice că acést'a s' aru custodi de presinte in Roma. In decursulu tempului loculu nascerei s'a lărgitu, loculu înse, unde a statu presepea, a remasu neschimbatu.

Basilicà santei Elene, care è înnălțiată preste spatiulu nascerei, è unu edificiu imposantu de ună constructiune solidă, un'a d'in acele rare Basilice, care pe deplinu a mai pastratu formele sale originali. Pr'in patru dieci si patru colonne d'in marmore galbinioru cu arcuri corintice se împarte ea in cinci navi. Mai de multu avé biseric'a ornamentu divite (bogatu), care înse în mare parte a evanuitu. Nu a rare ori construescu negotiatorii într' însa unu felu de Bazaru si mănéză aici commerciu, séu si-o alegu scolarii de loculu de exercitiu a jocuriloru sale, pecandu se vedu incoci si încolb turci fumatori a se preambă într' însa, divertindu se despre objete profane. Asà è de presinte profanatu si dispretiuitu templulu, in care in decursu de ună miie si jumătate ani se înnălțiau numai rogatiuni si cantece pietose.

Mai în susu de loculu nascerei suntu trei monastirie înnălțiate, d'entre cari un'a e locuită de Franciscani, alt'a de Armeni si a treia de Greci. Tote trei forméză unu edificiu mare, care de departe se arată asemené unei forteretie. In monasteriulu grecescu se află mormentulu santului Ieronimu. In tempulu anteriore avé Vitleemulu mai multe monastirie, cari înse acuma au evanuitu foră urmă.

Loculu nascerei a lumei cristiane mai în ante de tote se va bucură în scurtu de unu ornamentu arcitectonicu. E cunoscutu ecloru ce au cetitu că Imperatés'a Franciei

„Eugenia“ nu de multu a trâmisu în lume unu cerculare, în care provocâ ea subsidiulu (ajutoriulu) Principiloru cristiani spre edificarea de jumătate derîmatei biserici allu santului mormentu în Ierusalimu. Dée Domnedieu ca si Vitleemulu catu mai curendu sâ se bucure de energic'a pietate a Europei. Asié descrie A. Gispert, Vitleemulu.

Descrierea cetateli a Ierusalimului.

Cetatea Ierusalimului se numié Solima pre tempulu protopârintelui Avraamu, si erà locuitâ de Ievusei, carii si tragéu originea d'în genulu Cananeiloru, carii au regnatu della venirea cu armat'a contra lui Iisusu ducele Cananeiloru, si della împârtirea pamentului loru între genunchii israeliténi pone la anulu 550, in ante de I. Ch. éra in anulu acest'a imperatulu Davide, profugandu pre Ievusei si impoterinduse de cetate, a întarît'o cu petre tari, numindu-o cetatea lui Davide. Eliu Adrianu alu patrulé succesoru a lui Titu, a înaltiat'o, si de dupa numele seu a chiamat'o: Elia Capitolina.

Ierusalimulu e cea mai memorabile cetate alu globului pamentescu; pentru câ d'în Ierusalimu a iesitu lumin'a credintiei cei adeverate. Ierusalimulu ce csiste acuma nu jace tocmai in locul celui de mai nainte, pentru câ muntele Sionu se afla afarâ de cetatea presinte, si Golgotha, unde salvatorulu nostru a moritu pre cruce, în deîntru de cetate. Ierusalimulu de acum è unâ cetate forte, unu muru (Zidu) 40 de palme înaltu de petre mari patrate încongiura cetatea, si in muru sunt multe turnuri produse unâ sutâ doue dieci palme de'nalte. Ierusalimulu are 7 porti $\frac{3}{4}$ de óra circuitu si 20,000 de locuit ori, d'între cari 10,000 suntu Ebrei, 5000 cristiani si 5000 Mahometani. In tempii lui

Cristu' numerà 120,000 suflete. Preste totu are cetatea unu prospectu obscuru, precum tote cetatile orientului, si memorabilitatile cele mai mari sunt *biseric'a santului mormentu*, diversele monasterie a le cristianiloru si Mosche'a lui Omaru. *Basilic'a santului mormentu* are form'a unei cruci è lunga de 125 pasuri, 70 pasuri de latà, si è edificatà forte neregulatu. Ea cuprinde tote pusetiunile, cari sunt memorabili in Istori'a crucifigerei si a învierei lui Iisusu. Aici domnesce unà devotiune continuà, unu servitiu dumnedieiescu neprecurmatu, aici debuie cugetulu sà se compunà seriosu si solemnu (serbatoresce); pentru cà loculu acest'a e santu înainte-a totoru locuriloru in lume; aici s'au vedutu intemplantile cele mai mari si cele mai abundanti de binecuventare a totei istorie omenesci; aici debuie cristianulu sà cadà în pulbere, si sà adoreze. „Pentru cristianu precum si pentru filosofu — spune unu scriptoru de calatorià — pentru maiestru de moravuri precum si pentru Istoricu acestu mormentu è confine-a, care desparte doa lumi, lumea vechià si lumea nouà, punctulu iesirei a unei idee, care a renascutu lumea, a unei civilisatiuni, care a straformatu tote, alu unui cuventu, care a resunatu preste totu pamentulu.

Acestu mormentu è siciulu lumei cei vechie, si légalulu celei noue; nici unà pétrâ pamenténâ a fostu pétr'a fundamentale alu unui edeficiu atal'a de mare, nici unu mormentu nu a fostu anca atata de fructiferu, nici unà învâtiaturâ, 3 dile înmormentatâ, nu a spartu asà victoriosu pétr'a, cu care omulu a sigillat'o, si a pedepsitu mortea de mincinósâ pr'in unà resuscitare atâta strălucitóre si in eternu durâtóre.” In mediulocu în întrat'a [bisericeii alu santului mormentu arde nencetatu unà lampadâ asupra unei tabelle marmoreâ, care è încongiuratâ de unu [spalieru ¹⁾ ferreu;

¹⁾ balustradâ, Grländer.

aici Iosifu d'in Arimathea si Nicodimu au balsamatu corpulu lui Iisusu. Ceva mai la stâng'a venimu sub unâ cupolâ (boltâ) sub care se aflâ santulu mormentu. Acest'a este unâ capellâ de pétrâ, îmbracata cu marmore albu si negru, 6 palme de lunga, 6 palme de larga, 9 palme înnalta, întrarea înse are numai 4 palme altetiâ. Una pétra 'napoi în acésta capell'a, 3 palme înnalta si lata, si asa de lunga, catu è capell'a de larga, servece de altaru, la care în tóta diu'a della doua ore noptea pone la média di se tiene liturgia; pentru câ pre pétr'a acést'a a jacutu corpulu lui Iisusu in mormentu. Celu ce vre sa între la santulu mormentu, debuie sa sî traga caltiunii josu. La cupol'a santului mormentu şpandura 27 lampade mari de argintu, excellentu lucrate, cari ardu necontentitu. — Cateva pasuri catra média nopte (septemtrione) dela santulu mormentu este una pétra mare rotunda de marmore albastru, unde Iisusu dupa inviiarea s'a mai anteu a apparuitu santei Magdalene. De aici la drépt'a ne suimu pre 18 graduri la monte Golgotha (Calvaria), care éra e încongiuratu de una capella. In capella se mai arata loculu séu gaur'a, in care a statu ascunsa sant'a cruce. Se mai afla anca in biseric'a santului mormentu capelle distinse ai Catholiciloru, Greciloru, Armeniloru si ai Copiloru, *) in cari toti acestii celebréza a Ioru separatu crestinescu servitiu dumnedieiescu. Totudeudata se vedu in biseric'a mormenturile regiloru cristiani d'in Ierusalimu pre tempulu espeditiuniloru cruciate, s. e. marinimosulu Gottfried de Bouillon. Unu incendiu in noptea d'in 11. spre 12. Octobre c. n. 1808 a consumatu cupol'a cea cu plumbu acoperita ce erâ asupra santului mormentu, înse santulu mormentu însu nici catu nu s'a daunatu. — Ecclesia catholica a destinatu

---

*) Numele crestiniiloru in Egiptu, della cetatea Coptus, se chiama si Iacobiti.

de vigilateri (priveghietori) la santulu mormentu pre parintii d'in ordinulu s. Franciscu *). Grecii au 20 monasterie in Ierusalimu, Armenii unu; tôte monasteriele recepu peregrini spre ospetare. Inse elle însesi debuie sa solvéscă cu pretiu mare esistintia sa autoritatiloru turcesci. Preotii catholici au sa depuna anualminte lui Pasia d'in Damascu 8000 piastrii, lui Pasia d'in Acre 10,000 piastrii, fora a calculă darurile estraordinarie. Mufti d'in Ierusalimu estórse in unu anu 40,000 piastrii. — Moseea (Giamia) lui Omaru in Ierusalimu a edificat'o in anulu 636 Califulu Omar pe monte Moria, unde altucum a fostu statu templulu lui Solomonu. Ea este cea mai splendida Mose-a in tota Turcia, si pastréza de dupa dis'a Mahometaniloru pétr'a, pre care dormindu patriarculu Iacovu a vedutu scar'a cerului. Totusi biserice'a abbatiale Westmünster in Lóndra se lauda a possede acésta pétra; ea se afla in scamnulu de thronu, care o occupa Regele

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*) Aici avemu a observă, câ servitiulu divinu si cur'a anieloru pentru catholici in terr'a santă se curéza pr'in Franciscani. Acestu ordinu are in Palestina si in tierele confinarie: in Egiptu, Siria si Cipru in 22 monasterie 101 preoti si 67 frati laici. Acestii administra 16 parocie si 10 scóle. D'in aceste se afla in Ierusalimu 2 monasterie, acelu della santulu salvatoru cu 28 presbiteri si 32 frati laici; scol'a parociale care apartinesce aci numeră 68 scolari, si monasteriulu della santulu mormentu are 10 pone la 12 membrii allu ordinului. Monasteriulu d'in Vitlemu are 10 presbiteri si 6 frati laici, scól'a parociale are 90 scolari. Tote aceste monasterie eserecita ospitalitate: celu d'in Ierusalimu da peregriniloru cristiani fora deschilinire de religiune pre 30 zile acceptare liberă si nutrimentu, si totoru seraciloru subsidiu; mai departe li dă medicamente d'in Apothec'a sa, si măcaru că asié beneficu operandu in spiritulu celui ce amblă candva pre aici, debue sa solvéscă acesti parinti una contributiune mare turciloru, foră a mentionă aici alte apesari si estorceri. In estu modu se sustiene religiunea catholica in terr'a santă pelonga tóta apesarea si continuele dechiarari de resbellu d'in partea Greciloru, si numera la 80,000 anime.

la coronarea sa, si mai nainte se află ea in thesaurariatulu regiloru d'in Scotia (Schottlandu). — In partea resaritului dela Ierusalimu, numai $\frac{1}{4}$ de óra de cetate îndepartatu, jace monte oliveloru (maslineloru), 3000 palme înnal-tu, care protubera preste toti montii d'inprejuru, si da unu prospectu pomposu preste Ierusalimu pone la marea mediterrane-a, pone la montii Galileei si pone la marea morta. Pre culme sta una capella cristiana, una remasitia a magnificei biserice a innaltiarei edificate de împaratés'a Elena. D'in numerosii arbori de olive de mai nainte alu montelui acestui, acuma mai sunt pucini; Inse elu are anca alti ar-bori fructiferi, s. e. dattole, fichi (smochine), citrone. Intre Ierusalimu si monte oliveloru curge riulu Cedronu (adica: negrulu), si dupa unu cursu de sésa óre se vérsa în marea morta. La rîulu acest'a jace vill'a *Gethsimane*, adica: press'a oliveloru, cu gradin'a, in care Cristosu fu prinsu. Si acuma se arata acésta gradina calatoriloru, anca chiaru si cararea, în care proditorulu se apropiase. Acésta carare è 36 palme de lunga si 3 palme de lata, si segregata (despartita) de Turci pr'in unu muru duplice, ca unu terrenu afurisitu. In fine mai ceva despre acésta in eternu memorabile cetate si despre împrejurulu ei dupa relatiunea unui calatoru fran-cescu. D'in înaltimea montelui oliveloru privindu in josu, nu este ea unu cumulu (gramada) deforme de ruine si cenusa, preste care aru fi aruncate de Arabi cateva colibe, séu aru fi ernessa una parchia de tentorie beduine; nu ca Athena unu caote de pulbere si ziduri derapanate, nu, ea este una cetate luminósa. Inse privindu-o de-aprope, nu è alt'a, decatu una umbra a cetatei lui Davidu, si a lui Solo-mono.

1866.

Tipartu la Förk si Comp. in Timişoara.

